

УДК 35:334.012.64/.65:336.1:332.1(477)

Нема Олександра Степанівнакандидат наук з державного управління,
доцент,доцент кафедри публічного управління
та адмініструванняЛьвівський національний університет
ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького

ORCID: 0000-0003-1242-7151

DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2026-4-69-24>

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МІКРО-, МАЛОГО ТА СЕРЕДЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ І ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Анотація. Вступ. Підтримка мікро-, малого та середнього підприємництва (ММСП) є одним із пріоритетів публічного управління, оскільки цей сектор визначає зайнятість, доходи місцевих бюджетів і соціально-економічну стійкість громад. Повномасштабна війна суттєво ускладнила доступ ММСП до фінансових ресурсів, посиливши потребу в державній і міжнародній допомозі. Попри реалізацію відповідних програм, можливості ММСП отримувати ресурси залишаються нерівномірними, а механізми потребують удосконалення.

Мета. Метою статті є аналіз механізмів фінансової підтримки ММСП в умовах воєнного стану, здійснення структурної оцінки їх впливу на розвиток територіальних громад України та визначення напрямів удосконалення таких механізмів.

Матеріали і методи. Дослідження ґрунтується на програмно-нормативних документах України, статистичних даних Державної служби статистики, аналітичних матеріалах міністерств, звітах міжнародних організацій та наукових працях вітчизняних дослідників у сфері публічного управління й економіки. Застосовано системний підхід, аналіз і синтез, порівняльний та статистичний аналіз, а також логічне узагальнення. Для структурної оцінки впливу фінансових механізмів розроблено критеріальну матрицю, що охоплює фінансово-економічний, соціально-адаптаційний та інституційно-інфраструктурний виміри.

Результати. Здійснено аналіз ключових механізмів підтримки ММСП – державних портфельних гарантій, грантових програм і міжнародних фінансових ініціатив, які сприяють стабілізації підприємницького сектору та стійкості громад. Встановлено, що ці механізми стимулюють розвиток територіальних громад, підвищують їх спроможність, активізують підприємницьку діяльність і забезпечують зайнятість населення. Водночас ефективність механізмів підтримки обмежується адміністративними та організаційними бар'єрами, нерівномірним доступом до ресурсів і високими ризиками для підприємств у прифронтових та окупованих громадах. Удосконалення механізмів доцільно спрямувати на розширення географічно диференційованої підтримки, впровадження спеціальних програм для зон високого воєнного ризику, консолідацію ресурсів і масштабування цифрових сервісів підтримки підприємництва.

Перспективи. Подальші дослідження слід спрямувати на розробку методики кількісного оцінювання ефективності фінансової підтримки ММСП та її впливу на доходи місцевих бюджетів, рівень зайнятості, інтеграцію вразливих груп і розвиток релокованих підприємств.

Copyright © The Author(s).

This is an open access article distributed under the terms
of the Creative Commons Attribution License 4.0
(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

Ключові слова: мікро-, мале та середнє підприємство, фінансова підтримка, публічне управління, територіальні громади, державні портфельні гарантії, грантові програми, територіальний розвиток.

Постановка проблеми. ММСП є невід'ємною складовою національної економіки й важливим об'єктом публічного управління, оскільки відіграє вагомий роль у забезпеченні зайнятості населення, формуванні доходів і розвитку територій. Саме цей сектор значною мірою визначає динаміку економічної активності та стійкість соціально-економічних систем в умовах кризових викликів.

Повномасштабна війна в Україні спричинила суттєві негативні наслідки для ММСП, серед яких руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, втрата традиційних ринків збуту, вимушена релокація підприємств, скорочення платоспроможного попиту населення та зростання фінансових ризиків. Відтак доступ ММСП до фінансових ресурсів значно ускладнився, що актуалізувало необхідність державної та міжнародної фінансової підтримки.

У відповідь на такі виклики була сформована багаторівнева система антикризової фінансової підтримки ММСП, яка охоплює державні програми, міжнародні ініціативи, банківські продукти та грантові інструменти. Її функціональне призначення полягає у підтримці підприємницької активності, мінімізації фінансових ризиків і стабілізації місцевого економічного середовища. Важливість цієї системи зумовлена не лише її здатністю реагувати на кризові обставини, а й створенням передумов для післявоєнного відновлення України.

Попри реалізацію державних і міжнародних програм підтримки, доступ ММСП до фінансових ресурсів залишається нерівномірним. Ефективність окремих заходів та інструментів потребує подальшого вдосконалення відповідно до викликів воєнного стану та потреб територіальних громад. Це актуалізує необхідність комплексного дослідження державних і міжнародних механізмів фінансової підтримки ММСП у контексті публічного управління та оцінки їх впливу на економічну стійкість громад, зокрема для визначення напрямів удосконалення таких механізмів в умовах війни й післявоєнного відновлення України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні та прикладні аспекти підтримки підприємництва, розвитку територіальних громад і розробки фінансових механізмів забезпечення їх економічної стійкості перебувають у центрі уваги сучасних дослідників.

Зокрема, функціонування ММСП в умовах воєнних викликів, процеси релокації та стратегічні пріоритети післявоєнного відновлення аналізує С. Бортнік [1], зазначаючи, що малий і середній бізнес слід розглядати як соціальну опору для впровадження економічних реформ та основу стабілізації економіки у повоєнному періоді. Питання інклюзивності, адаптаційного потенціалу, а також сталості розвитку малого та середнього підприємництва висвітлює В. Самофатова [15], наголошуючи на важливості стимулювання соціального, інноваційного, екологічного та жіночого підприємництва.

Програми заходи підтримки підприємництва на базовому рівні публічного управління в умовах відновлення територіальних громад досліджують Н. Шлафман, О. Лайко та О. Бондаренко [17], акцентуючи увагу на специфіці місцевого розвитку й важливості участі у міжнародних проєктах. У свою чергу, Т. Желюк і О. Бречко [7] розглядають управлінські виклики та стратегії розвитку бізнесу в громадах через призму цифровізації, зазначаючи, що імплементація цифрових технологій сприяє модернізації управлінських процедур і посиленню мультиплікативного впливу підприємницької діяльності на економіку територіальних громад.

Т. Лозинська і В. Сліченко [8] досліджують системні бар'єри та напрями вдосконалення державної фінансової допомоги малому підприємству, підкреслюючи потребу формування прозорих і дієвих регуляторних механізмів. У контексті управління розвитком ММСП у регіонах В. Медвідь та С. Грищенко [9] обґрунтовують необхідність переходу від фрагментарних заходів підтримки до системних, стратегічно орієнтованих моделей.

Разом із тим, міжнародний досвід інституційної підтримки ММСП, фінансові та регуляторні інструменти, що поєднують централізовані та децентралізовані моделі управління, аналізує А. Ходжаян. Науковець акцентує увагу на потребі адаптації найкращих світових практик до умов обмеженого фіскального простору України [16].

Значний масив даних щодо фінансової підтримки підприємництва під час війни містять звіти та аналітичні матеріали міжнародних інституцій, зокрема Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН), Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), Світового банку, Організації економічного співробітництва та розвитку, Європейської Комісії. У цих документах аналізуються глобальні інструменти забезпечення життєздатності та фінансової стійкості суб'єктів господарювання. Серед таких матеріалів варто виокремити аналітичний звіт ПРООН, у якому представлено оцінку стану ММСП в умовах воєнних викликів [20].

Водночас практична адаптація цих інструментів для конкретних територій та їх взаємозв'язок із розвитком громад в умовах воєнних викликів досі не набули достатнього теоретико-прикладного висвітлення.

Метою статті є аналіз механізмів фінансової підтримки ММСП в умовах воєнного стану, здійснення структурної оцінки їх впливу на розвиток територіальних громад України та визначення напрямів удосконалення таких механізмів.

Матеріали і методи. Матеріалами дослідження є: програмно-нормативні документи України у сфері підтримки підприємництва; статистичні дані Державної служби статистики України; аналітичні матеріали міністерств; звіти та програмні документи міжнародних організацій; наукові праці вітчизняних дослідників у сфері публічного управління й економіки.

У процесі дослідження застосовано: системний підхід — для аналізу взаємодії державних, банківських та міжнародних механізмів підтримки ММСП як цілісної багаторівневої системи; аналіз і синтез — для узагальнення механізмів та інструментів фінансової підтримки підприємництва; порівняльний аналіз — для оцінки особливостей і результативності державних та міжнародних механізмів фінансування; статистичний аналіз — для кількісної оцінки масштабів кредитної й грантової підтримки ММСП у воєнний час; логічне узагальнення — для формулювання висновків і визначення напрямів удосконалення механізмів підтримки. Для структурної оцінки впливу механізмів фінансової підтримки на розвиток територіальних громад розроблено авторську критеріальну матрицю, що охоплює фінансово-економічний, соціально-адаптаційний та інституційно-інфраструктурний виміри аналізу.

Виклад основного матеріалу. За умов безпекових викликів механізми фінансової підтримки підприємництва набувають ключового значення в реалізації державної стабілізаційної політики, спрямованої на підвищення спроможності територіальних громад протистояти кризам, зберігати економічну активність і соціальну стабільність. У науковому дискурсі вони розглядаються як рамка, що об'єднує інструменти антикризового регулювання. Зокрема, С. Підгаєць обґрунтовує, що фінансово-кредитні важелі, серед яких грантові та гарантійні інструменти, в умовах воєнного стану мають функціонувати як комплексна система мінімізації ризиків підприємницької діяльності [11]. У свою чергу, А. Ходжаян підкреслює значення інституційної складової, зазначаючи, що ефективність механізмів фінансової підтримки значною мірою залежить від їх інтеграції у цифровізовані платформи та комплексні моделі підтримки підприємництва [16].

За таких умов їх функціональне призначення трансформується від стимулювання підприємницької активності до забезпечення стабільності підприємницького сектору, підтримки зайнятості населення та збереження фінансової спроможності територіальних громад. Узагальнюючи наведені підходи, у контексті публічного управління механізми фінансової підтримки доцільно розглядати як сукупність фінансових інструментів та управлінських рішень, спрямованих на забезпечення доступу суб'єктів підприємництва до фінансових ресурсів, мінімізацію ризиків і підтримку соціально-економічної стійкості територіальних громад.

За структурою підприємництва в Україні, мікропідприємства (до 10 працівників) становлять понад 80–85% усіх суб'єктів господарювання, малі (до 50 працівників) — приблизно 10–15% (загалом такі підприємства разом із мікросектором охоплюють близько 95% суб'єктів господарювання), середні (до 250 працівників) — лише 4–5%, тоді як великі підприємства — менше 1% [12]. Така пропорція підтверджує домінування ММСП у національній економіці, адже вони забезпечують зайнятість близько трьох чвертей працездатного населення країни, підтримують функціонування місцевих ринків праці та формують вагомую частину доходів місцевих бюджетів [10; 18, с. 4–5]. У багатьох областях України саме сектор ММСП став одним із визначальних факторів адаптації економіки до умов воєнного стану [20].

За цих обставин пріоритетного значення набуває формування та застосування антикризових інструментів фінансової підтримки ММСП, що уможливають доступ підприємств до ресурсів в умовах підвищених ризиків. Центральне місце в їх структурі посідають державні та міжнародні механізми, спрямовані на стабілізацію підприємницького сектору й підтримку його адаптаційної спроможності.

Для забезпечення належної наукової інтерпретації емпіричних даних запропоновано критеріальну матрицю оцінки впливу механізмів фінансової підтримки ММСП на розвиток територіальних громад (табл. 1). Її застосування дає змогу не лише систематизувати чинні механізми підтримки, а й проаналізувати їх вплив на розвиток громад за трьома взаємопов'язаними вимірами: фінансово-економічним, соціально-адаптаційним та інституційно-інфраструктурним.

Виокремлення зазначених вимірів оцінювання зумовлено багатовимірним характером впливу фінансової підтримки ММСП на розвиток територіальних громад і базовими функціями публічного управління в умовах воєнного стану. Фінансово-економічний критерій дає змогу оцінити вплив відповідних інструментів на доступ підприємств до ресурсів, податкові надходження, стабільність місцевих бюджетів і фінансову спроможність територіальних громад. Соціально-адаптаційний — відображає значення фінансової підтримки для збереження та створення робочих місць, інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО), ветеранів, а також релокованих підприємств. Інституційно-інфраструктурний критерій характеризує організаційну, цифрову та міжінституційну спроможність щодо реалізації програм підтримки, зокрема через цифровізацію послуг, розвиток партнерства з міжнародними донорами та оптимізацію процедур публічного управління.

Таблиця 1

**Критеріальна матриця оцінки впливу механізмів фінансової підтримки ММСП
на розвиток територіальних громад**

Критерій оцінювання	Основні індикатори	Джерела та способи аналітичної оцінки	Очікуваний ефект для територіальної громади
Фіскально-економічний	Динаміка надходжень ПДФО від ММСП; частка єдиного податку у доходах бюджету громади; обсяг залучених фінансових ресурсів	Компаративний аналіз офіційної фінансової та бюджетної звітності	Зміцнення фінансової спроможності та автономії місцевого бюджету
Соціально-адаптаційний	Кількість збережених і створених робочих місць; рівень працевлаштування ВПО та ветеранів; кількість релокованих підприємств, інтегрованих у громаду	Статистичний моніторинг ринку праці; контент-аналіз рішень органів місцевого самоврядування (ОМС)	Зниження рівня безробіття; соціальна інтеграція вразливих груп населення
Інституційно-інфраструктурний	Рівень цифровізації послуг; швидкість розгляду заявок; кількість спільних проєктів ОМС та міжнародних донорів	Експертне оцінювання; аналіз нормативно-правових документів і стратегій громад	Оптимізація процедур підтримки; посилення міжінституційної координації

Джерело: авторська розробка

Подані в матриці індикатори не є предметом окремого кількісного оцінювання. Вони виконують функцію аналітичних орієнтирів для здійснення структурної оцінки впливу механізмів фінансової підтримки ММСП за визначеними критеріями. Кількісні показники використано насамперед там, де наявні офіційні узагальнені статистичні дані, тоді як соціально-адаптаційний та інституційно-інфраструктурний виміри проаналізовано переважно на основі програмних документів, аналітичних матеріалів і змістовної оцінки управлінських практик.

Запропонована матриця дає змогу врахувати не лише обсяг залучених ресурсів, а й внесок фінансової підтримки ММСП у соціально-економічну стійкість громад. Подальший розгляд чинних механізмів здійснено відповідно до визначених критеріїв.

У межах фіскально-економічного критерію доцільно оцінити механізми, що впливають на доступ ММСП до кредитних ресурсів, обсяги фінансування, ділову активність, податкову базу територіальних громад. Одним із таких інструментів є програма державних портфельних гарантій, яка передбачає часткове покриття державою кредитних ризиків банківських установ, що відкриває підприємцям доступ до фінансування навіть за умов високої економічної невизначеності.

У 2025 році уряд ухвалив постанову «Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2025 році», передбачивши 14,99 млрд. грн гарантій для 17 банків-учасників програми [13]. Найбільші обсяги гарантій отримали державні установи (АТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк», АБ «Укргазбанк», АТ КБ «ПриватБанк»), що підкреслює їх роль як інституційних агентів реалізації державної політики. Станом на 1 січня 2026 року до програми приєдналися 33 українські банки [2]. Ці дані свідчать про ефективність програми як інструменту мінімізації кредитних ризиків і забезпечення доступу ММСП до фінансування навіть у складних економічних умовах.

Із моменту запуску інструменту державних портфельних гарантій у грудні 2020 року видано понад 52 тис. кредитів на суму 170,7 млрд. грн, з яких під час активної фази війни — 47 162 кредити на 160,2 млрд. грн (понад 90% від загальної кількості та майже 94% від обсягу фінансування). У 2025 році підприємці отримали 8 713 кредитів на 35,4 млрд. грн, з яких у грудні — 628 кредитів на 3,4 млрд. грн, і понад 1,9 млрд. грн (56%) забезпечено державними гарантіями [2]. Це підтверджує стабільну роботу механізму та його значний вплив на підтримку підприємницького сектору.

На початок 2026 року банки-кредитори обслуговують 21 589 кредитів на суму 76,2 млрд. грн. Зобов'язання за основним боргом, частково покриті державними гарантіями, становлять 34,9 млрд. грн (54% від загального ліміту 64,5 млрд. грн). Найбільше кредитів отримали мікропідприємства — 13 838 (64% від кількості) на суму 21,3 млрд. грн (28% від обсягу); малі — 5 396 (25%) на суму 25,9 млрд. грн (34%); середні — 2 355 (11%) на суму 29,0 млрд. грн (38%) [2]. Розподіл кредитів за сегментами показує, що мікро- та малі підприємства отримують більшість ресурсів, що опосередковано підтверджує їх ключову роль у забезпеченні соціально-економічної стійкості територіальних громад.

Міжнародне фінансування, зокрема від ЄБРР, доповнює національні програми. Йдеться не лише про залучення фінансових ресурсів, а й про розподіл кредитних ризиків між міжнародними фінансовими інституціями (МФІ), банківським сектором і державою. При цьому стратегія фінансування українського підприємницького сектору МФІ змінила акцент із комерційної ефективності проєктів на підтримку адаптаційної спроможності регіонів в умовах війни.

ЄБРР із початку війни забезпечив близько 3,2 млрд. євро фінансування для українських позичальників через 38 цільових програм у співпраці з 12 банками [5]. Значна частина цих ресурсів була спрямована на підтримку малих і середніх підприємств, зокрема у сфері енергоефективності та екологічної модернізації. Загалом станом на 1 травня 2026 року обсяг фінансування ЄБРР в Україні сягнув 23,83 млрд. євро в межах 694 проєктів, що охоплюють різні сектори економіки [6]. Таке залучення міжнародних ресурсів свідчить про масштабність підтримки, високий рівень довіри фінансового сектору до українського підприємницького середовища та підсилює стабілізаційний ефект для місцевих економік.

За соціально-адаптаційним критерієм фінансові механізми підтримки ММСП слід оцінювати за їх впливом на зайнятість населення, інтеграцію соціально вразливих груп (ВПО, ветеранів та осіб з інвалідністю) та включення релокованих підприємств в економічне середовище територіальних громад. У цьому контексті особливого значення набуває адаптація міжнародних грантових програм до соціальних потреб громад. Пріоритет надається підприємствам, що інвестують у «зелену» модернізацію, релокуються з прифронтових зон або забезпечують працевлаштування зазначених соціально вразливих груп [19]. Це підтверджує, що фінансова підтримка не лише стимулює самозайнятність, а й підвищує соціальну інтеграцію таких груп населення у місцевих громадах.

Такі підходи формують основу для державної грантової політики, яка реалізується через програму «Робота» та її складову «Власна справа». Програма «Робота» через мікрогранти підтримує суб'єктів підприємництва, які часто не відповідають критеріям банківського кредитування, але здатні забезпечувати самозайнятність, створювати робочі місця, тим самим підтримуючи економічну активність у громадах. Ліміти грантів «Власна справа» для прифронтових та деокупованих територій збільшено до 500 тис. грн, тоді як для малих і середніх підприємств виробничого сектору передбачено гранти на розвиток переробки обсягом до 8 млн. грн [3; 4]. Це дає змогу частково компенсувати дефіцит приватного та банківського капіталу в зонах високого воєнного ризику й водночас формує комплексний ефект: мікрогранти сприяють швидкому відновленню самозайнятості та створенню робочих місць, а гранти для переробних підприємств — диверсифікації місцевої економіки, розвитку ланцюгів доданої вартості та розширенню податкової бази.

За інституційно-інфраструктурним критерієм основну увагу варто зосередити на нормативно-стратегічних, цифрових та координаційних умовах реалізації фінансової підтримки ММСП. Ефективність державних грантових і кредитно-гарантійних інструментів зростає, коли вони інтегровані у систему публічного управління територіальним розвитком, що охоплює інституції, фінансові механізми та програми, спрямовані на забезпечення збалансованого розвитку громад. В умовах воєнного стану фінансова підтримка ММСП стає системним інструментом територіального розвитку, що сприяє стабілізації підприємницького сектору, збереженню економічної активності, зайнятості населення та фінансової спроможності громад. Водночас вона формує багаторівневу модель взаємодії держави, МФІ, банківського сектору та ОМС, що підсилює ефективність державних і міжнародних програм підтримки.

Попри цілеспрямовані адаптивні заходи з боку держави, аналіз засвідчує наявність певних структурних дисбалансів. Зокрема, виявлено регіональну асиметрію у доступі ММСП до фінансових ресурсів: більшість кредитних та грантових програм зосереджені на відносно безпечних центральних і західних регіонах України, тоді як прифронтові та деокуповані громади мають обмежені можливості через високі воєнні ризики, пошкодження інфраструктури та обережну політику банківського сектору щодо кредитування таких територій [20].

Фінансова підтримка ММСП постає не лише як сукупність окремих кредитних і грантових інструментів, а як елемент системи публічного управління розвитком територіальних громад. Її ефективність визначається рівнем цифровізації процедур, міжінституційною координацією та спроможністю ОМС інтегрувати ресурси державних і міжнародних програм у місцеві стратегії розвитку. При цьому важливо враховувати специфіку прифронтових, деокупованих і релокованих громад для забезпечення доступності фінансових ресурсів та мінімізації адміністративних бар'єрів.

Проведений аналіз чинних інструментів фінансової підтримки ММСП засвідчує наявність низки інституційних дисбалансів та бар'єрів, що обмежують стабілізаційний потенціал програм. Серед ключових проблем — глибока регіональна асиметрія, дефіцит ліквідного забезпечення у малих громадах, недостатній рівень фінансової грамотності та складність підготовки бізнес-планів і проєктів, а також слабка взаємодія між державними органами, МФІ й ОМС, що призводить до фрагментарності окремих програм.

Основою подолання цих проблем є Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року [14], яка визначає ключові напрями державної політики щодо підтримки ММСП, зокрема: масштабування програм пільгового кредитування, розвиток грантових механізмів, сприяння релокації підприємств, страхування воєнних ризиків, стимулювання підприємницької діяльності ветеранів і ВПО, а також цифровізацію бізнес-процесів.

Водночас результати аналізу свідчать про необхідність удосконалення механізмів фінансової підтримки з урахуванням регіональних особливостей, рівня воєнних ризиків та реальних потреб територіальних громад, що має стати одним із пріоритетних напрямів державної політики у сфері розвитку підприємництва.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Механізми фінансової підтримки ММСП відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності підприємницького сектору та соціально-економічної стійкості територіальних громад України. Поєднання державних портфельних гарантій, грантових програм, пільгового кредитування та міжнародних фінансових ініціатив сприяє збереженню підприємницького потенціалу, підтримці зайнятості населення та створенню передумов для післявоєнного відновлення.

Структурна оцінка впливу фінансової підтримки підтвердила її комплексний внесок у розвиток територіальних громад, зокрема через сприяння підприємницькій активності, стабілізацію та зміцнення економічної спроможності й інституційної стійкості громад. Водночас ефективність механізмів підтримки обмежується адміністративними й організаційними бар'єрами, нерівномірним доступом до ресурсів та підвищеними ризиками для підприємств у прифронтових і деокупованих громадах.

Удосконалення механізмів доцільно спрямувати на впровадження географічно диференційованого підходу з підвищенням лімітів гарантування та спеціальних програм для зон високого воєнного ризику. Також доцільно консолідувати фінансові й організаційні ресурси у межах єдиних регіональних платформ підтримки та масштабувати прозорі цифрові сервіси для мінімізації адміністративного тиску й спрощення доступу підприємств до ресурсів.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою методики кількісного оцінювання ефективності фінансової підтримки ММСП та її впливу на економічну стійкість територіальних громад, зокрема на доходи місцевих бюджетів, рівень зайнятості, інтеграцію вразливих груп і розвиток релокованих підприємств.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Бортнік С. Функціонування малого і середнього підприємництва в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 36. С. 289–296. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-46>
2. Гарантовані державою кредити на портфельній основі — 5 років підтримки бізнесу. *Міністерство Фінансів України*. 2026. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/garantovani_derzhavoiu_krediti_na_portfelnoi_osnovi_5_rokiv_pidtrimki_biznesu-5556 (дата звернення: 10.04.2026).
3. Державні гранти для бізнесу у 2026 році: скільки і на що можуть отримати українські підприємці. *InVenture*. 2026. URL: <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/derzhavni-granti-dlya-biznesu-u-2026-roci-skilki-i-na-sho-mozhut-otrimati-ukrayinski-pidpriyemci> (дата звернення: 10.04.2026).
4. Деякі питання надання грантів для виробництв переробної промисловості : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 р. № 739. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.04.2026).
5. ЄБРР надає гарантії Укрексімбанку для відкриття кредитів на суму 200 млн. євро. *EU4Business*. 2025. URL: <https://eu4business.org.ua/news/ebd-extends-guarantees-to-ukreximbank-to-unlock-200-million-in-new-lending/> (дата звернення: 10.04.2026).
6. Європейський банк реконструкції та розвитку. *Міністерство Фінансів України*. 2026. URL: <https://mof.gov.ua/uk/ebrr> (дата звернення: 10.04.2026).
7. Желюк Т., Бречко О. Стратегія розвитку малого і середнього бізнесу громад в умовах цифрової трансформації: ризики, маркетингові технології та управлінські виклики. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. Т. 340, № 2. С. 447–453. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-70>
8. Лозинська Т. М., Сліченко В. В. Державна підтримка малого бізнесу в умовах воєнного стану. *Держава та регіони*. 2022. № 4 (78). С. 45–52. DOI: <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.4.7>
9. Медвідь В. Ю., Грищенко С. А. Економічний розвиток місцевого підприємництва в умовах інституційних трансформацій громад. *Актуальні проблеми економіки*. 2023. № 11 (269). С. 49–59. URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/11/11.23_topic_Viktoriia-Yu.-Medvid-49-59.pdf (дата звернення: 10.04.2026).
10. Обстеження робочої сили (річна). *Державна служба статистики України*. 2025. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/obstezhennya-robochoyi-sily-rychna> (дата звернення: 10.04.2026).
11. Підгаєць С. Фінансово-кредитні важелі розвитку малого підприємництва в Україні в умовах воєнного стану. *Економічний аналіз*. 2024. Т. 34, № 2. С. 272–281. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.272>

12. Показники діяльності підприємств. *Державна служба статистики України*. 2025. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/pokaznyku-diyalnosti-pidpryyemstv> (дата звернення: 10.04.2026).
13. Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2025 році : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.10.2025 р. № 1319. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1319-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.04.2026).
14. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.08.2024 р. № 821-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.04.2026).
15. Самофатова В. Забезпечення сталості та інклюзивності розвитку малого та середнього підприємництва в повоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 53. С. 15–22. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-3>
16. Ходжаян А. Міжнародний досвід інституційної підтримки малого підприємництва в умовах економічних дисбалансів. *Економічний аналіз*. 2025. Том 35, № 2. С. 144–156. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.144>
17. Шлафман Н., Лайко О., Бондаренко О. Програмні заходи розвитку підприємництва на базовому рівні в умовах відновлення національної економіки. *Grail of Science*. 2023. № 23. С. 34–41. URL: <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/744> (дата звернення: 10.04.2026).
18. Яценко Л. Д. Сучасні проблеми розвитку малого та середнього бізнесу в Україні як основного джерела робочих місць: аналітична доповідь. Центр економічних і соціальних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень. Київ : НІСД, 2024. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/malyi-i-seredniy-business_0.pdf (дата звернення: 10.04.2026).
19. SME Resilience Alliance. *Офіційний сайт міжнародної ініціативи з підтримки малого та середнього бізнесу в Україні*. 2026. URL: <https://www.smeresilience-alliance.org> (дата звернення: 10.04.2026).
20. Assessment of the Impact of the War on Micro-, Small-, and Medium-sized Enterprises in Ukraine. *United Nations Development Programme*. URL: <https://www.undp.org/ukraine/publications/assessment-wars-impact-micro-small-and-medium-enterprises-ukraine> (дата звернення: 10.04.2026).

References

1. Bortnik, S. (2022). Funktsionuvannya maloho i serednoho pidpryyemnytstva v Ukraini: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku [Functioning of small and medium entrepreneurship in Ukraine: current state and development prospects]. *Економіка та суспільство — Economy and Society*, 36, 289–296. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-46> [in Ukrainian].
2. Ministerstvo Finansiv Ukrainy. (2026). *Harantovani derzhavoiu kredyty na portfelni osnovi — 5 rokiv pidtrymky biznesu [State-guaranteed portfolio loans — 5 years of business support]*. Retrieved from https://www.mof.gov.ua/uk/news/garantovani_derzhavoiu_kredyty_na_portfelni_osnovi_5_rokiv_pidtrimki_biznesu-5556 [in Ukrainian].
3. InVenture. (2026). *Derzhavni hranty dlia biznesu u 2026 rotsi: skilky i na shcho mozhut otrymaty ukraïnski pidpryyemtsi [State grants for business in 2026: how much and for what Ukrainian entrepreneurs can receive]*. Retrieved from <https://inventure.com.ua/uk/analytics/articles/derzhavni-granti-dlya-biznesu-u-2026-roci:-skilky-i-na-sho-mozhut-otrimati-ukrayinski-pidpryyemci> [in Ukrainian].
4. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2022). Deiaki pytannia nadannia hrantiv dlia vyrobnytstv pererobnoi promyslovosti: Postanova No. 739 dated June 24, 2022 [Some issues of granting for processing industry enterprises]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/739-2022-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
5. EU4Business. (2025). *IeBRR nadaie harantii Ukreximbanku dlia vidkryttia kredytiv na sumu 200 mln yevro [EBRD provides guarantees to Ukreximbank to unlock €200 million in new lending]*. Retrieved from <https://eu4business.org.ua/news/ebrd-extends-guarantees-to-ukreximbank-to-unlock-200-million-in-new-lending/> [in Ukrainian].
6. Ministerstvo Finansiv Ukrainy. (2026). *Ievropeïskyi bank rekonstruksii ta rozvytku [European Bank for Reconstruction and Development]*. Retrieved from <https://mof.gov.ua/uk/ebrr> [in Ukrainian].
7. Zheliuk, T., & Brechko, O. (2025). Stratehiia rozvytku maloho i serednoho biznesu hromad v umovakh tsyfrovoy transformatsii: ryzyky, marketynhovi tekhnolohii ta upravlynski vyklyky [Strategy for the development of small and medium business in communities under digital transformation: risks, marketing technologies and managerial challenges]. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 340(2), 447–453. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-340-70> [in Ukrainian].
8. Lozynska, T.M., & Slichenko, V.V. (2022). Derzhavna pidtrymka maloho biznesu v umovakh voïennoho stanu [State support for small business under martial law]. *Derzhava ta rehiony — State and Regions*, 4(78), 45–52. <https://doi.org/10.32840/1813-3401.2022.4.7> [in Ukrainian].
9. Medvid, V. Yu., & Hryshchenko, S.A. (2023). Ekonomichniy rozvytok mistsevoho pidpryyemnytstva v umovakh instytutsiïnykh transformatsii hromad [Economic development of local entrepreneurship under institutional transformations of communities]. *Aktualni problemy ekonomiky — Actual Problems of Economics*, 11(269), 49–59. Retrieved from https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/11/11.23._topic_Viktoriiia-Yu.-Medvid-49-59.pdf [in Ukrainian].

10. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2025). *Obstezhennia robochoi syly (richna) [Labour force survey (annual)]*. Retrieved from <https://stat.gov.ua/uk/publications/obstezhennya-robochoyi-syly-richna> [in Ukrainian].
11. Pidhaiets, S. (2024). Finansovo-kredytni vazheli rozvytku maloho pidpriemnytstva v Ukraini v umovakh voiennoho stanu [Financial-credit levers of small business development in Ukraine under martial law]. *Ekonomichniy analiz — Economic Analysis*, 34(2), 272–281. <https://doi.org/10.35774/econa2024.02.272> [in Ukrainian].
12. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. (2025). *Pokaznyky diialnosti pidpriemstv [Enterprise performance indicators]*. Retrieved from <https://stat.gov.ua/uk/publications/pokaznyky-diyalnosti-pidpriyemstv> [in Ukrainian].
13. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2025). Pro nadannia derzhavnykh harantii na portfelni osnovi u 2025 rotsi: Postanova No. 1319 dated October 22, 2025 [On granting state guarantees on a portfolio basis in 2025]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1319-2025-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
14. Kabinet Ministriv Ukrainy. (2024). Pro skhvalennia Stratehii vidnovlennia, staloho rozvytku ta tsyfrovoy transformatsii maloho i serednoho pidpriemnytstva na period do 2027 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii u 2024–2027 rokakh: Rozporiadzhennia No. 821-r dated August 30, 2024 [On approval of the Strategy for recovery, sustainable development and digital transformation of SMEs until 2027 and adoption of the operational action plan for 2024–2027]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
15. Samofatova, V. (2023). Zabezpechennia stalosti ta inkluzyvnosti rozvytku maloho ta serednoho pidpriemnytstva v povoiennyi period [Ensuring sustainability and inclusiveness of SME development in the post-war period]. *Ekonomika ta suspilstvo — Economy and Society*, 53, 15–22. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-53-3> [in Ukrainian].
16. Khodzhaian, A. (2025). Mizhnarodnyi dosvid instytutsiinoi pidtrymky maloho pidpriemnytstva v umovakh ekonomichnykh dysbalansiv [International experience of institutional support for SMEs under economic imbalances]. *Ekonomichniy analiz — Economic Analysis*, 35(2), 144–156. <https://doi.org/10.35774/econa2025.02.144> [in Ukrainian].
17. Shlafman, N., Laiko, O., & Bondarenko, O. (2023). Prohramni zakhody rozvytku pidpriemnytstva na bazovomu rivni v umovakh vidnovlennia natsionalnoi ekonomiky [Program measures for entrepreneurship development at the basic level in the conditions of national economic recovery]. *Grail of Science*, 23, 34–41. Retrieved from <https://archive.journal-grail.science/index.php/2710-3056/article/view/744> [in Ukrainian].
18. Iatsenko, L. D. (2024). Suchasni problemy rozvytku maloho ta serednoho biznesu v Ukraini yak osnovnoho dzherela robochykh mist: analitychna dopovid [Current problems of SME development in Ukraine as the main source of jobs: analytical report]. *Tsentr ekonomichnykh i sotsialnykh doslidzhen Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen — Center for Economic and Social Research of the National Institute for Strategic Studies*. Kyiv: NISD. Retrieved from https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-05/malyi-i-seredniy-business_0.pdf [in Ukrainian].
19. SME Resilience Alliance. (2026). *Ofitsiynyi sait mizhnarodnoi initsiatyvy z pidtrymky maloho ta serednoho biznesu v Ukraini [Official website of the international initiative to support SMEs in Ukraine]*. Retrieved from <https://www.smeresilience-alliance.org> [in Ukrainian].
20. United Nations Development Programme. (2024). *Assessment of the Impact of the War on Micro-, Small-, and Medium-sized Enterprises in Ukraine*. Retrieved from <https://www.undp.org/ukraine/publications/assessment-wars-impact-micro-small-and-medium-enterprises-ukraine>

Дата першого надходження статті до видання: 01.05.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 25.05.2026

Дата публікації: 31.05.2026

Niema Oleksandra

Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Public Management and Administration Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies of Lviv

IMPROVEMENT OF FINANCIAL SUPPORT MECHANISMS FOR MICRO-, SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISES IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW AND THEIR IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Summary. *Introduction.* Supporting micro-, small and medium-sized enterprises (MSMEs) is a key priority of public administration, as this sector shapes employment, local budget revenues, and the socio-economic resilience of communities. The full-scale war in Ukraine has significantly restricted MSMEs' access to financial resources, increasing the need for both state and international support. Despite the implementation of relevant programs, opportunities for MSMEs to obtain resources remain uneven and the effectiveness of existing mechanisms requires further improvement.

Purpose. The purpose of the article is to analyze financial support mechanisms for MSMEs under martial law, assess their impact on the development of territorial communities in Ukraine and identify directions for enhancing these mechanisms.

Materials and Methods. The study is based on Ukrainian regulatory and programmatic documents, statistical data from the State Statistics Service, analytical materials from government ministries, reports from international organizations and scientific research in public administration and economics. A systematic approach was applied, including analysis and synthesis, comparative and statistical assessment and logical generalization. For structural evaluation, a criteria-based matrix was developed, covering fiscal-economic, socio-adaptive and institutional-infrastructure dimensions.

Results. Key support mechanisms – state portfolio guarantees, grant programs and international financial initiatives – were analyzed, demonstrating their role in stabilizing the entrepreneurial sector and enhancing community resilience. The analysis indicates that these mechanisms stimulate the development of territorial communities, enhance their capacity, support entrepreneurial activity and ensure employment. Their effectiveness is limited by administrative and organizational barriers, uneven access to resources, and elevated risks for enterprises in frontline and de-occupied areas. Improvements should focus on regionally differentiated support, special programs for high-risk zones, resource consolidation and expanding digital services to facilitate enterprise access.

Prospects. Further research should focus on developing methodologies for quantitatively assessing the effectiveness of MSME financial support and its impact on local budget revenues, employment, the integration of vulnerable groups and the development of relocated enterprises.

Key words: *micro, small and medium-sized enterprises, financial support, public administration, territorial communities, state portfolio guarantees, grant programs, territorial development.*